

Joachim József

szül. 1831. június 28. Köpcsény (Kittsee), Moson vármegye –
megh. 1907. augusztus 15. Berlin

IV. rész

Lapunk VIII. évfolyamának 2. 3. és 4. számában (lásd: Rakos M.: A magyar hegedűjáték az európai zenekultúrában, 133–155. l.), hosszabb tanulmányt közöltünk Joachim József világhírű hegedűművészről és pedagógusról. Mostani írásunk is ehhez a sorozathoz kapcsolódik.

Halálának 100. évfordulójához közeledve különösen indokolt, hogy további számvetést végezzünk örökségét illetően, amit a világ hegedűművészetére hagyott. A halálának ötvenedik évfordulóját követő évben (1958. február, Muzsika) Reményi-Gyenes István emlékezett meg róla „Egy elfelejtett évforduló margójára” című írásával, majd 1981-ben (Magyarország hetilap, 32. és 33. szám) Joachim születésének 150. évfordulóján, két részben megjelent tanulmányában hívta fel a figyelmet korszakalkotó jelentőségű hegedűsünkre, emléktábla elhelyezését javasolva Joachim 1839. március 17-i, első pesti fellépésének emlékére, az egykori Nemzeti Kaszinó helyén (Dorotya u. 5.) lévő épület falán. A tiszteletre méltó kezdeményezés megvalósult, és „a minden idők egyik legnagyobb hegedűművészenek és pedagógusának” emléket állító tábla ma is ott látható a Pénzügyminisztérium épületén.

Joachim József szülőháza Köpcsényben (Kittsee, Ausztria)

A Pesti Polgári Kereskedelmi Testület 1827–30 között, Hild József tervei alapján készült épülete, amelynek első emeletén működött 1830-tól 1847-ig a Nemzeti Kaszinó. Itt lépett fel először Joachim József 1839. március 17-én. (Második emeletén a Kereskedői Kaszinó otthona volt.) 1851-től a Pesti Lloyd Társulat használta az épületet, és itt volt a szerkesztősége a „Pester Lloyd” c. német nyelvű lapnak. A II. világháborúban megsérült épületet 1947-ben lebontották. Ma az Atrium Hyatt Budapest Szálló áll a helyén. (A felvételt 1875 körül készítette Klösz György.) Az épület bal oldalán, a földszinten, az 1860-as évekig népszerű kávéház működött, utána pedig – amint a képen látható – az igen kedvelt Hüttl-féle porcelánbolt, ahol szívesen vásároltak a pestiek nászajándékot.

Kocsis Katalin zenei könyvtáros nemrégiben arra hívta fel figyelmemet, hogy szerinte Joachim nem ezen a helyen lépett fel először, ezért igyekeztem magam is utánajárni az igazságnak Ilk Mihály: A Nemzeti Casino százéves története 1827–1926 (Bp., 1927) című munkája segítségével.

Az 1827. június 10-én, a Vogel-féle házban (Dorotya u. 5.) megnyílt Nemzeti Casino-nak 1830-ig hivatalosan „Pesti Casino” volt a neve. A Nemzeti Casino nevet az 1830. febr. 7-iki választmányi ülésen vették fel, majd ezt követően, május elseje után a Pesti Polgári Kereskedelmi Társaság tulajdonában lévő, Pesti börzепalotába költöztek át. (A névváltoztatásra azért volt szükség, hogy meg lehessen őket különböztetni az ugyanott működő kereskedők társaságtól.)

Az épületbe 1851-ben a Pesti Lloyd Társulat költözött be, ezért azt később Lloyd palotának nevezték. A Dorotya utca és a Roosevelt tér sarkán állt, egykori épület helyén ma a Hyatt Regency Budapest szálloda működik. Mivel tehát a Roosevelt tér 2. szám alatt található szálloda helyén egykor állt, a II. világháború alatt súlyosan megrongálódott, majd 1948-ban lebontott épületben lépett fel először 1839. március 17-én a 8 éves Joachim József, itt lenne a helye a Pénzügyminisztérium falán látható emléktáblának is!

Már a mai Roosevelt tér 2. szám alatt működött a Nemzeti Casino, amikor báró Bánffy Pál igazgató javaslatára a választmány egy bizottság küldését határozta el, hogy „a muzsika pártfogása, valamint a szépművészetek előmozdítása kedvéért a Casino szállójában minden vasárnap mu-

zsika-darabok adassanak elő és a magyar theátrumi jelesebb színjátszók által jelesebb magyar darabok is felmondassanak és ezeken a részvényesek és ezek meghívottjai minden fizetés nélkül résztvehessenek.”

A zenei előadások rendezője és szervezője Rosty Albert volt, s ezek 1835-re már igen közkedveltek lettek.

„A későbbi években Rosty Albert hangászati igazgató által kidolgozott szabályok szerint a négy, quartettet játszó művész egyenkint 100 frtot, a második violoncellista 50 frtot, a contra-basszista 25 frtot, együtt 475 frt évi fizetést élvezett. Az éneklőknek fortepianoval való kísérésére Erkel karmester fogadtatott fel évi 50 frt fizetéssel. Mihez járul az éneklő és játszó honi és idegen művészeknek megjutalmazása, kik rangjukhoz és elhíresedésükhöz képest négy aranytól 12 aranyig terjedő honoráriumban részesültek”

A Honművész beszámol a kamarahangversenyek műsoráról, így többek között például megtudhatjuk (lásd: 1838. nov. 8-i szám, 704. l.), hogy Tábornszky Mihály János kvintetté kiegészült vonósnégyese (Tábornszky, Kirchlehner, Pfeiffer, Wagner és Härtl) november 4-én, vasárnap délben Beethoven C-dúr (op. 29, két brácsás) vonósötösét adta elő.

Tábornszky 1827-ben alapította meg vonósnégyesét Pesten, második hegedűse ekkor Adler, brácsása Pfeiffer, csellistája Borzaga majd Wagner volt. Egyéb szerzők mellett rendszeresen tűzték műsorukra Haydn, Mozart és Beethoven műveit, sorozataikkal jelentős szerepet játszva a magyar kamarazenekultúra történetében. (Tábornszkyról és Kirchlehneréről 1965-ben kiadott zenei lexikonunkban találunk adatokat.)

Mivel Pesten egyre gyakoribbá váltak a nyilvános hangversenyek, 1846 végén a Nemzeti Casino beszüntette a koncertek szervezését. 1851-ben a Casino visszament a Vogel-féle házba, majd 1859-ben átköltözött a Hatvani utcában lévő, gróf Cziráky-féle házba (V. ker., Kossuth L. u. 5.), amit 1871-ben meg is vásároltak. A Nemzeti Casino 1944 őszéig működött.

*

Joachim és a Brahms-hegedűverseny

A XIX. század elején az európai hegedűsök hangverseny-műsorain, a kor elvárásainak megfelelően, főként a virtuozitásukat csillogtató „mutatvány-darabok” szerepelnek.

A korábban élt, nagy mesterek elfelejtett műveit, a hegedűirodalom remekait

Joachim kelti ismét életre. Ő adja elő először nyilvánosan Bach szólóhegedűre írt szonátáit, Mozart hegedűversenyait (az A-dúr 1863-ban), ő viszi véglegesen diadalra Beethovennek az 1806. évi bemutatót követően mindössze háromszor, mérsékelt sikerrel előadott hegedűversenyét, és ő veszi fel programjára Viotti és Tartini régen elfeledett műveit.

Zenei ízlésének kifermálódása már első pesti fellépésének időszakában megkezdődik. Rosty Albert házában, a szívesen fuvolázó báró Eötvös Józseffel muzsikál, és megismerkedik a fiatal Trefort Ágostonnal. Elnyeri Beethoven közeli barátainak, gróf Brunszvik Ferencnek és Brunszvik Teréz grófnőnek a támogatását, és bekapcsolódik a házukban rendszeresen folyó kamarazenélésbe.

Bécsben, a Beethoven kvartettjeit bemutató, és Beethovennel közeli kapcsolatban álló Böhm-vonósnégyes vezetője, Böhm József lesz a tanára, majd Lipcsébe kerülve Mendelssohn veszi pártfogásába, gondoskodva a közismereti tárgyokban, és az általános műveltségben való jártasság megszerzéséről is.

22 éves, amikor megismerkedik Brahmszal, aki bemutatja neki néhány szerzeményét. Andreas Moser, Joachim életrajzíró-

ja erről így ír: *Joachim egész egyszerűen megdermedt a hallottaktól... hogy egy teljesen ismeretlen fiatalember ilyen kész dolgokat hordozhasson magában.*”

Ettől kezdve Brahms hívévé, muzsikájának elkötelezett népszerűsítőjévé szegődik.

*

Kapcsolatukról hadd álljon most itt annak a tanulmánynak idevonatkozó részlete, ami Margaret Campbell könyvében (The Great Violinists, London, 1980, 80–83. l.) olvasható.

Joachim életében egyik legjelentősebb kapcsolat az a barátság volt, ami őt Brahmszhoz fűzte, akivel Hannoverben találkozott először, 1852-ben. (Megj.: 1853 május végén.) Brahms négy évvel ezt megelőzően hallotta Joachimtól a Beethoven-hegedűversenyt Hamburgban, és az előadás mély benyomást tett rá. Több mint negyven éven keresztül tartott a barátság. Kiterjedt levelezésük jelzi, hogy gyakran cseréltek zenei vázlatokat, kérve azok bírálatát, egyenlő mértékben tiszteletben tartva a másik véleményét. Mindenestre tény, hogy Brahms jobb komponistának tartotta magánál Joachimot.

Amikor Brahms nekifogott, hogy írjon egy hegedűversenyt, természetesen Joachim

Magister Hering dolgozószobájában, 1880-ban. Hering, a teológiai tudományok kandidátusa, nagy Bach- és Beethoven-rajongó volt. Mendelssohn kérésére 1843-tól tanította latinra, földrajzra, történelemre, irodalomra és hittanra a 12 évesen Lipcsébe került Joachimot. Hering később a Breitkopf und Härtel kiadónál vállalt állást, ami jól megfelelt nagy tudásának, képességeinek.

járt a fejében. 1878 nyarán, a Würtherseennél készítette el a mű első vázlatait, és elküldte barátjának a szólórészt, hogy mondjon róla véleményt. Joachim úgy gondolta, nehéz ítéletet alkotni róla a teljes partitúra hiányában, és anélkül, hogy lehetősége lenne zenekarral eljátszani. Viszont már ekkor kellett, hogy előre számoljon néhány megoldandó kérdéssel, mivel így ír: „Részben egészen eredeti hegedűs szempontból, de hogy az ember hogyan tudja mindezt nyugodt közérzettel eljátszani egy túlságosan felmelegedett teremben, az már más kérdés.” (Joachim levele Brahms-hoz, 1878. aug. 24-én.) A mű mindig is az állóképesség próbája volt a szolista számára, a hosszú szólórészek miatt.

Leveleik rávilágítanak azokra a hátrányokra, amelyekről a zongorista szenvedett, aki egy olyan hangszerre komponált, amit alig ismert. Elég különös módon, Brahms inkább volt kész elfogadni Joachim tanácsát magát a kompozíciót illetően, mint a hegedű szólamának technikai nehézségeivel kapcsolatban. Csak a kadenzia kidolgozásánál kapott Joachim szabad kezet. Az egyik fő nézeteltérés a legato-ívek irányait illetően merült fel, ahol Brahms inkább a zongoraszerű kötőívekhez ragaszkodott, és nem a vonóváltásokkal járó kötésekhez. Joachim így ír: „Ha túl sok hang esik egy vonóra, jobb, ha több kötőívre osztjuk el azokat. Ennek ellenére úgy tudnak megszólalni, mintha egy vonóra vennék őket.” (Joachim levele Brahms-hoz 1879. május 20-án.)

Egy másik alkalommal Brahms meglehetősen felfortyan. „Miféle jargon, mióta, és kinek a felhatalmazásával írjátok ki, ti hegedűsök a portamento-jelet (Megj.: a glissandohoz hasonló csúszást egyik hangról a másikra) oda, ahol az nem jelent semmit?... Ezidáig én soha nem engedtem a hegedűsöknek, és nem fogadtam el az átkozott kötőíveket!” És a témához kapcsolódó búcsúdöfés: „Miért kellene a \cup jelnek valami más jelentenie számunkra, mint amit Beethovennek jelentett?” (Brahms levele Joachimnak, 1879. május.)

Viszont azoknál a futamoknál, ahol „a basszus hangszereknek pizzicato kellene játszani, nem pedig körve”. (Joachim levele Brahms-nak 1879 március végén), úgy tűnik, Brahms örömmel fogadta el Joachim módosító javaslatát, hogy ha „könnyedebb” kíséretől gondoskodik, kevésbé lesz megterhelő a játszánivaló a szolista számára. Egy másik esetben Joachim rábeszélte Brahmsot, csökkentsék a fafűvósok számát, hogy ne nyomják el a szolistát.

Brahms 1878 decemberében fejezte be a művet, és próbaképpen a Hochschule-n adták azt elő. A berlini kritikusok szinte kivétel nélkül „meddő produkció”-ként marasztalták el, és amiatt támadták Joachimot, hogy „egy ilyen abszolút szemét” lekísérésére „kényszerített egy főiskolásokból álló zenekart.” (A. Moser: Joachim életrajz 263. l.) Az első nyilvános előadás 1879-ben, újév napján volt a lipcsei Gewandhausban, és a kritikusok ezúttal sem voltak jóindulatúbbak.

A hegedűverseny 1879 ősziig nem került kiadásra. Brahms tudta, hogy Joachim a technikai és zenei tudás szempontjából felülmúlja az összes, élő hegedűst, és nem járult hozzá a megjelentetéshez, mert attól félt, hogy a mű túl nehéz lesz a többi hegedűs számára. Így aztán Joachim magával cipelte a teljes kézíratos partitúrát és a zenekari szólamokat, városról városra. (Megj.: amint majd később kitérünk rá, néhány nappal a lipcsei bemutató után Budapestre is magával hozta, ahol a Vigadó nagytermében hallhatta tőle a pesti közönség. Az előadásra Brahms is átjött Bécsből.) Az első öt előadáson kottából játszotta, csak a hatodikon – a Filharmonikusok koncertjén, Londonban – érezte magát magabiztosnak ahhoz, hogy kotta nélkül adja elő a hegedűversenyt.

Az évek során Brahms és Joachim között több esetben volt kisebb nézeteltérés. Ezek többnyire egy-egy Brahms-mű előadásával, vagy elő nem adásával voltak kapcsolatosak, és nem bomlasztották különösebben a

barátságot. De amikor Joachim pert indított felesége ellen, megvádolva, hogy törvénybe ütköző kapcsolatot tart fenn Simrock kiadóval, Brahms Amália pártját fogta. Hosszú, bizalmas hangú levelet írt Amáliának, megerősítve, hogy hisz az ártatlanságában. A levelet felolvasták a tárgyaláson és Joachim elvesztette a pert.

Egy évre minden kapcsolat megszakadt a két férfi között. Azután kizárólag zenei dolgokról leveleztek, kerülve a bizalmaskodást. Úgy tűnik, főleg Brahms szenvedett ettől, és állandóan törekedett a vita elsimítására. Ami Joachimot illeti, ő nyakasabb volt, bár soha sem vonta kétségbe Brahms zsenialitását, és továbbra is játszotta műveit.

Amikor 1887 nyarán Brahms Svájcban volt, ekkor kezdett dolgozni a hegedűre és csellóra írt kettősversenyen. Ez kibékülési szándékkal készült, és Joachim, és a Joachim-vonósnégyes csellistája, Robert Hausmann számára íródott. Amikor Brahms elküldte a szólórészek kottáját Joachimnak és Hausmannnak, izgatottan vették a kezükbe. Mindhárom muzsikussal szeptemberben Baden-Badenben, Clara Schumann házában, ahol zongorával játszották át. A Kurtaal zenekarával is végigvették egyszer. A versenymű 1887. október 18-án került először előadásra, Brahms vezényletével. Egy későbbi előadás alkalmával, amelyre ugyanezeknek a művészeknek a közreműködésével került sor Lipcsében, a Gewandhausban, Csajkovszkij ezt mondta: „A kitűnő előadás ellenére ez a versenymű

A fiatal Joachim József és Clara Schumann

semmilyen benyomást nem gyakorolt rám.” (Ralph Hill: *Brahms: A Study in Musical Biography*, London, 1933, 152. l.)

A versenyművel Brahmsnak sikerült elérnie célját, mert Clara Schumann feljegyezte naplójába, hogy Joachim és Brahms több év után most beszélt először egymással. A két vonósjátékos több javaslattal élt a mű tökéletesebbé tétele érdekében, és sok Joachimtól való ceruzás módosítás maradt benn a partitúra kéziratában. De Brahms, mint mindig, most is hajlíthatatlan volt, és nem tett eleget kívánságaiknak, egészen addig, amíg végül 1888-ban a versenymű nyomtatásban megjelent. De még ekkor is, a befejező Rondo-tételben, ahol a csellistánál van a főtéma, és egy lendületes futamot kell játszani a csellónak, a partitúrába a Brahms által bejelölt vonások kerültek be, nem pedig a Joachimtól valók.

A kortársak Joachimmal kapcsolatos benyomásai az imádattól egészen a leplezetlenül hűvös kritikáig terjedtek. 1861-ben, egy bécsi hangverseny után – amikor Joachim harminc éves volt – Eduard Hanslick így írt:

„A Beethoven-hegedűverseny első tétele után mindenki számára világos kellett legyen, hogy itt nem mindenkit elképesztő virtuóz, hanem kiemelkedő és különleges személyiség van jelen. Ami technikáját illeti, Joachim annyira azonosult a zenei ideállal, hogy talán úgy is lehet mondani, a virtuozitásban túlmént minden lehetséges határon: egyszerűen minden hivalkodásra, vagy sikerhajhászásra utaló sugallat tovatűnt... Az erőnek micsoda széles áradása feszül a hangban, amit széles, biztos vonókezeléssel csal ki a hangszerből.” (Hanslick: *Music Criticisms 1846–99*, London 1950, Baltimore 1964, 78–91. l.) Joachim küzdelme, amit a muzsikálási színvonal emelése érdekében folytatott, mérhetetlen hatással volt egész Európára. Bár az olyan művészek, mint Ernst és Vieuxtemps tudatosították a közönségben, hogy a virtuozitás sikerrel léphet szövetségre a muzsikusi megközelítéssel, Joachim volt az, aki valójában megalapozta ezt az előadóművészi életpálya számára. Ő volt az első a XIX. századi hegedűsök közül, aki játszotta Bach szólóhegedűre írott szonátait, és műsorán mindig szerepeltek Scarlatti, Tartini és Spohr művei. Mielőtt felvette programjába a klasszikus szerzőket, az általános repertoár egy csomó rövid darabból, egyvelegekből és átíratokból állt. A többi művész hamarosan követte Joachim példáját, és bár esetenként erőre

Brahms hegedűversenyének főtéma (3. tétel). A jókedvű, táncos főtéma verbunkos táncaink ritmikáját követi, jellegzetes, feszes táncleléssel, „megsarkantyúzva” a 3. ütem 4. nyolcadát. A szólóhangszer által játszott 6., és 1-2 ütem hangjai – megfelelő sorrendbe állítva – a Kossuth-nóta „Kossuth Lajos azt üzent, elfogyott a regimentje” sorát, 4-8. ütemei pedig a „Ha még egyszer azt üzeni, mindnyájunknak el kell menni, éljen a magyar szabadság, éljen a haza” szöveggel énekelt dallamát rejtik...

kapott az üres virtuozitás, az a fennkölt-ség, amit Joachim a pódiumra hozott, megmaradt egészen korunkig. Flesch – aki bár kritizálta Joachim vonókezelését – úgy vélte: „Hála a Joachim művészetét átható magas etikai eszményeknek, a virtuóz mindössze három évtizednyi idő alatt, a XIX. századi szórakoztató zenész pozíciójából művésszé fejlődött, aki elsősorban közvetítő kívánt lenni a zenemű és a hallgató között.” (Flesch: *Memoirs*, 32. l.)

Joachim nem volt buzgó kezdeményezője az új művek előadásának, mégis alighanem ő volt az egyetlen, akire Brahms hallgatott. Figyelemre méltó zeneszerzői tehetség volt. Flesch Károly szerint „a Magyar hegedűverseny, e zseniális mű... a legkiemelkedőbb alkotás, amit valaha hegedűs a saját hangszerére szerzett.” (Flesch: *Memoirs*, 36. l.) Berli니 időszakát megelőzően írt kadenciái jobban kiállták az idő próbáját, mint hegedűversenye, amit ritkán adnak elő.

Joachim összetett, komplex személyiség volt: látszatra igen komoly, magas ideálokat – némelyek úgy gondolták, túlságosan magas ideálokat – követő ember; belsőleg igen mélyérzésű, amit ritkán fedett fel még legközelebbi barátai előtt is. Ha valamelyik tanítványa hibát követett el, hevesen tudott reagálni, és ha valamilyen, nem várt kör részéről versengés nyilvánult meg, leplezetlenül csípős megjegyzéssel tudta azt illetni. Amikor a 23 esztendő Fritzt Kreislert – aki szenzációsan

mutakozott be Berlinben 1898-ban – az egyik barát elvitte Joachim tanítási órájára, a mester hűvös udvariassággal üdvözölte, az elismerés legcsekélyebb jele nélkül. A zongorakísérőnek nem sikerült időben odaérnie, és Kreisler – aki kiváló zongorista is volt – felajánlotta, hogy helyettesíti. Tökéletesen játszott, Mielőtt elment, Joachim kurtán ennyit mondott: „Ön minden bizonnyal kész zongorista.” (Flesch: *Memoirs*, 36. l.) Mégis, a későbbi évek során Kreisler beismerte, hogy életében az egyik legnagyobb hatást Joachimtól kapta. „Különös keveréke volt a nemeslelkűségnek és a féltékenységnek. Mindenkitől elvárta, hogy mindent pontosan úgy tegyen, ahogy ő kívánta, és ebben vaskalapos volt.” (Louis Lochner: *Fritz Kreisler*, London, 1951, 50. l.)

Joachimot mindenütt tisztelték és ünnepezték. 1899-ben, szólolistai pályafutásának arany jubileuma (megj.: első, budapesti fellépésének 60. évfordulója) alkalmából fesztivál-hangversenyt rendeztek tiszteletére a berlini Philharmonia nagytermében. Kiemelkedő tanítványaiból elit-zenekart alakítottak, és egy Stradivari hegedűvel ajándékozták meg, hogy ezzel gyarapítsa gyűjteményét. Ekkor már birtokában voltak a „De Barrau”, az „Alard” és a „Dolphin” elnevezésű Stradivárik.

1849-ben egyik, fivéréhez küldött levelében – amikor a következő, londoni koncertjén előadásra kerülő darabbal küszködött – ezt írta:

A Brahms hegedűverseny 3. tételében, a 20. és 22. ütemben (lásd kottapéldánk 2. és 4. ütemét) a ritmikus kíséret második „tánc lépése” (előbb a fuvolákon és oboákon, majd a klarinétokon és fagottokon) visz férfias erőt – azaz trillás (sarkantyúpengetős?) nyomatékok – a feszes lüktetésbe.

„Úgy tűnik, mintha arra lennék ítélve, hogy ne tegyek jót a zenében... Pedig jót akarok tenni művészetemmel, ami szent dolog számomra... Ennek ellenére gyakorlatilag semmit sem váltottam valóra; úgy látszik, valami tragikus végzet sújt, ami ellen nincs erőm harcolni! Egész életemen át üldözni fog ez a végzet?... De mégiscsak le fogom győzni. Úgy szeretnék valamilyen nagyszerű szolgálatot tenni a művészetnek!” (A. Moser: Joseph Joachim, London, 1901, 286–287. l.)

Az ötven évvel korábbi, kishitűség keltette kételyeknek éppen az ellenkezője valósult meg maradéktalanul.

*

A Brahms-hegedűverseny 1879. január elsejei, lipcsei Gewandhaus-beli bemutatóját (Joachim előadásában, Brahms vezényletével) követően Joachim több, európai nagyvárosban is bemutatja az új művet, amihez saját kadenciáját játssza.

Elsőként Budapesten adja elő, a Vigadó nagytermében, január 8-án. Január 14-én Bécs, február 22-én Köln, március 6-án és 22-én London, május 25-én Amsterdam következnek.

A kritika és a muzsikások eleinte kedvezőtlenül fogadják a művet, hiszen a szólórész technikai nehézségei nem állnak arányban a hegedű „hatás”-lehetőségeivel...

Lássuk, hogyan vélekedett erről Péterfy Jenő, aki első és második budapesti Vigadó-beli előadásán is jelen volt. (lásd: Egyetértés c. lap 1879. jan. 9-i és 1880. jan. 31-i szám):

„... A hangverseny utolsó számát Brahms új hegedűversenye képezte, melyet mi, pestiek hallottunk először. (Megj.: Lipcsében volt a bemutató egy héttel korábban.) Az érdekes mester maga jött el Bécsből, hogy művét Joachimtól hallhassa. Brahms alakja sehogy sem felel meg azon szellemnek, mely legjobb műveiben él. Külseje, esetlen mozdulataival, tetőtől talpig egy német professzort juttat eszünkbe; csak a

tubákszelence hiányzott, hogy a hatást teljessé tegye. S mégis kevesen vannak ma, kikben a zene érzéke annyira eleven volna, mint ez igénytelen bécsi karmesterben. Ma hallott hangversenye is gondolatlatterjes, tartalmas munka; csakhogy a francia hamar rámondaná, hogy *musique savante* (megj.: kifinomult, csak a műértők számára élvezhető zene). S óhajtanók, hogy ne volna annyira igaza. Beethoven vagy Mendelssohn hangversenye valódi tavaszi harmat Brahms ködös művéhez képest. Pedig talán tartalomra nézve is vetekedni fognak az előbbiek új társukkal. Azután Beethoven és Mendelssohn mennyire a hegedű szellemében gondolkozott koncertjében; Brahms művében feladata legalább is oly nehéz s félig sem oly hálás. Azt mondhatjuk, Brahms inkább magának írta, mint a közönségnek. Egy Joachim művésze kell hozzá, hogy általános hatást kelthessen. S még Joachim is csak az első részben lévő nehéz kádencia mesteri eljátszása után nyert tapsokat. Hogy a Redoute nagyterme Patti óta nem telt meg jobban, talán mondanunk sem kell...”

És most következzen egy részlet a versenymű egy évvel későbbi, második budapesti előadásáról szóló tudósításból:

„...Művésze egész ihletével játszotta Joachim Brahms már tavalyról ismert koncertjét is. Tavaly a zenemű még egészen új volt előttünk; akkor mutatta be Joachim először; hangjegyekből olvasta. A szokásos koncertek útjától messze eltérő zenemű ma nagyobb hatást tett, mint a múlt alkalommal. Kétségtelenül a legkiválóbb hegedűkompozíciók mellé sorakozik. Oly nemes, oly művészi intenciókból ered, mint akár Beethoven műve. Könnyen érthető, hogy oly művészi egyéniség, minő a Joachimé, örömmel játssza, szokásos kompozíciókkal szemben igazi Csimborasszó. Egy nagy hátránya mégis van a két másik klasszikus hegedűkoncerttel szemben: nem bír azok behízselgő látásgával, tiszta áttetsző voltával. Joachim mint zene-

szerező is bemutatta magát. A nehézségekkel teli „változatoknál” azonban inkább az előadót tapsolták...” (Az utóbbi mű nyilván a magyar téma alapján, 1879-ben hegedűre és zenekarra készült, e-moll, „Variationen” című – lásd a Joachim-műjegyzék 39. számát – darab volt, aminek partitúrája és zenekari anyaga a Zeneakadémia könyvtárában megtalálható.)

Itt jegyezzük meg, hogy a „Péterfy Jenő zenekritikái” című, a jeles irodalomtörténész és esztéta valamennyi ismert zenekritikáját tartalmazó könyv (Kortárs kiadó, 2002, szerk.: Wilhelm András) négy értékes kritikát közöl Joachim 1879-ben és 1880-ban adott, budapesti hangversenyeiről. Közülük az első hosszabb, igényes tanulmányt is tartalmaz Joachimról, a művészről, egyben rámutatva alakjának korunkig ható, kultúrtörténeti jelentőségére.

*

Kossuth Lajos azt üzenté...

Mielőtt a koncert 3. tételének magyaros táncát közelebről szemügyre vennénk, előzetes tájékozódásként érdemes beleolvasnunk Klein Henriknek a magyar táncról megjelent írásába.

Klein Henrik (1756–1832), Pozsonyban működött zeneszerző és pedagógus (Beethovennel is kapcsolatban állt, Erkel Ferenc tanára volt) a lipcsei Allgemeine Musikalische Zeitung 1800. május 28-i számában (II. évf. 35. sz.), neve említése nélkül értékes beszámolót tett közzé „Ueber die Nationaltänze der Ungarn” címmel, amelyhez négy magyar táncdarabot is mellékel:

„A magyar ember a zene lelkes kedvelője. Nem tud nyugodtan maradni, ahogy valamelyik nemzeti darabját játszani hallja, hanem mindjárt teljes mozgásban van, vagy utána dúdolja a dallamot, vagy sarkantyúival és kezével veri hozzá a taktust... A hangszerek a magyar nemzeti muzsikánál általában egy vagy több hegedű, egy nagybőgő s az úgynevezett cimbalom... Ritkán akad zenészcsoport, amely háromnál kevesebb vagy nyolc-tíz főnél többet számlálna... Ha azonban a társulat ötnél több tagot számlál, egyikük saját fantáziája szerint variálja a dallamot s ezáltal bizonyos változatosságot visz a különben igen egyszerű hangokba. Azt mondom: az egyszerű hangokba; mert egyetlen mondatocskát sem képzelhetünk el a kezdők számára írt alapismeretekből oly egysze-

VI. Frissen - Allegro

A Brahms-hegedűverseny (3. tétel) főtémájának ritmikus lüktetését fedezhetjük fel Bengráf József: 12 Magyar Tantzok (Bécs, 1802–1807) c. sorozatának 6. számában. Kottapéldánk 1. ütemét érdemes ritmikailag összevetni a 3. tétel szólóhegedűszólamának 17–18. ütemével, 4. ütemét pedig a 19–26. ütemével.

I. Allegro

Kauer Ferdinánd: 12 Hongroises (Bécs, 1810) c. sorozatának 1. számú tánca, jellegzetes magyaros ritmikával

rúnek, amilyen egyszerű a magyar nemzeti tánczene. Ennek okát abban látom, hogy ez nem valamely zeneszerző műve, sem pedig lekottázva nincsen. Majdnem minden darab, amit a magyarok köreiből játszanak, a pillanatnyi fantázia produktuma. Gyakran előfordul, hogy – ha a zenedarabok nem tetszenek – valaki odaáll a zenészek elé s az éppen eszébe jutó hangokat vagy a más muzsikusoktól hallottakat eldúdolja nekik, s addig húzatja azokat, míg a virtuózok belőlük valami egészet alkotnak. Ebből megérthetjük azt az egyformaságot is, ami minden magyar táncra jellemző... Ilyen körülmények között a magyar nemzeti zene természetesen nem szilárdulhatna meg, ha jó zeneművészek nem igyekeznének azt az emberek legdurvább osztályának, a cigányoknak a kezéből kiragadni. Már most is megnevezhetünk azonban néhány férfit, aki a magyar nemzeti zene javításában és tökéletesítésében érdemeket szerzett; s egy ilyen ember által komponált darab, ha jól játsszák, oly érdelemtel s oly megragadóan szép, hogy kevés más nemzeti darabot hasonlíthatok hozzá...

A magyar éppúgy, mint a spanyol, büszke s azt hiszi magáról, hogy a földkeresség első nemzetéhez tartozik. Ezt a büszkeséget mindenekelőtt méltóságteljes kiállásával és nyugodt, kemény lépteivel fejezi ki – ez két olyan sajátosság, melyet a pásztortól, aki soha várost nem látott, sem lehet elvitatni, amit azonban főleg a deli testőröknél, a majdnem kivétel nélkül szépnövésű nemesembereknél és a katonáknál tapasztalhatunk. ... A magyar továbbá természeténél fogva tüzes és hősnek született; ... Jellemének ehhez a vonásához illelnek népdalai és népi táncai. Valamennyi a büszkeségét táplálja, mivel ritmusuk olyan kiállásokat és lépéseket enged meg,

dallamuk olyan lépéseket és testtartást követel, melyek mind ennek a büszkeségnek kifejezői... Dallama többnyire lágy (moll-) hangnemű. Ha kezdődnek is nemzeti darabok kemény (dúr-) hangnemben, igen hamar átváltanak lágy hangnembe, mégpedig a legtávolibb lágy hangnembe és hatásuk ilyenkor rendkívül kifejezően harmonikus... A verbunkosoknál... a férfiak... többnyire jól szembetűnő mérsékelt figurákat csinálnak lábukkal, s pengő sarkantyúikkal és tenyeriükkel oly rendszeresen verik hozzá a taktust, hogy ez a hangok harmóniáját ritkán zavarja, de a tánc szenvedélyességét jelentősen emeli... talán szabad azt állítanom, hogy sem a menüett, sem egy német tánc vagy egy kontratánc stb. nem olyan kifejező, olyan heroikus s ugyanakkor olyan finom, mint a magyar nemzeti tánc, minden egyszerűsége mellett...” (Lásd: Legány D.: A magyar zene krónikája, Bp., 1962, 148–149. l.)

24 Originelle Ungarische Nationaltänze, 3. füzet, 11. szám (Bécs, 1810–11). Az 1–2. ütemben a Brahms-koncert (3. tétel) főtémáját kísérő hegedűk ritmikus lüktetése bukkan elő.

Antoine Wranitzky „Alla Ungarese” (Nr. XVI. Nation Hongraise) feliratú, Bécsben, 1803-ban megjelent magyar táncának 4., illetve 2. és 4. tánclépésére eső súlyok (sarkantyúpengetések, vagy a tánclépéssel együtt járó, egyéb, magyaros ritmikái „nyomatékok”) jól kitűnnek a kottaképből. (Vö.: Beethoven c-moll, op. 18-as, 1801-ből való vonósnyegyesének Allegretto-tételével, 9-10. ütem: Zenekar, 2003. december, 46. l.)

Több példát is találunk arra, hogy az európai mesterek szívesen fordultak inspirációért a magyar verbunkos tánczenéhez, versenyműveik befejező, gyors tételének megkomponálásakor. Az ismertebbek közül említhetjük például Haydn D-dúr zongoraversenyének (1767?) „Rondo all Ongharese” tételét, Mozart A-dúr hegedűversenyének (1775) Allegro-részletét, Joachim Magyar hegedűversenyének (1861, op. 11) „Finale Alla Zingara”-ját, vagy Wieniawski d-moll hegedűkoncertjének (1862, op. 22) „a la Zingara” tételét, stb.

Ismerve Brahms és Joachim szoros szakmai együttműködését, barátságát, no meg Brahmsnak a magyar zene iránti vonalmát, szinte csodálkoznánk, ha 1878-ban komponált, egyetlen hegedűversenyében semmilyen nyomát nem találnánk a magyaros hangvételnek. Már a D-dúr versenymű 2/4-es ütemben, h-mollban megszólaló főtémája – amely uralja az egész zárótételt – elárulja a magyar inspirációt.

A főtémát hallgatva az az érzésünk, mintha több verbunkos tánc ritmikus lüktetése találkozna, összegződne a szólóhangszer, és a vele szervesen összeolvadó hegedűkíséret feszesen táncoló ritmusában, amely ritmikus triola-mozgással váltakozó nyolcadokkal ad tartást és lendületet a szilajon vágató, játékos, jókedvű főtémának. A kísérő hegedűk itt valóban társulnak a szólóhangszerrel, vele szorosan egybeforrva, mintegy kiegészítve azt. Különösen jellegzetes a 3. ütem utolsó nyolcadára eső, magyaros hangsúly, amivel a szolista és a kíséret mintegy „magsarkantyúzza” a feszes, táncos félperiódus-zárást.

Ismerve Arányi Jelly Joachimhoz fűződő rokoni kapcsolatát (Joachim Johanna nevű nagyanyja Joachim testvére volt) nehéz meghatottság nélkül olvasni J. Macleod könyvében (The Sisters d'Arányi, 155. l.) az angol szemtanú, Neville Cardus visszaemlékezését ezzel kapcsolatban: *Jelly szokása szerint, a maga egyértelmű módján játszotta a Brahmsot, az első tételt lágyabban, mint a többi előadó szokta, az utolsó táncos tételt „fesztelen vidámsággal és briliánsan”, a szokásos óriási tapsviharral kísérve. Neville Cardus visszaemlékszik rá, hogyan vetette hátra a fejét, és hogyan töltötte meg tartalommal, vele született vérmérsékletének elevenségével az utolsó tétel magyaros ritmusait.* (Lásd: Oswestry Border Counties Adviser, 1931. nov. 18., cikk a Shrewsburyben, a Town Hallban tartott koncertről, F. O. Morris vezényletével. Neville Cardus: Ten Composers, London, 1945.)

A fentiekhez rögtön tegyük hozzá, hogy sajnos nem válik kulturális propagandánk dicsőségére az olyan kijelentés, ami például a lipcsei Peters-kiadó által megjelentetett partitúra, Wilhelm Altmann által írt ismertetőjébe bekerült erről „a tipikusan német műről”...

Brahms a főtéma első négy ütemében a verbunkos tánc változatos ritmikai fegyvertárával látja el az egyszerű kis dallamot. A főtéma moll-zárlat felé haladó, második félperiódusa a jellegzetes, „hősi” (‘fá mi re dó ti ,lá ,szi) verbunkos hangsort járja végig. Ez a hangulat már korábban, Brahms 8. magyar táncában is felbukkan (Frank Ignác népszerű Lujza-csárdása 1856-ban jelent meg, és ennek alapján készült magyar táncát Brahms már 1867. ápr. 26-án előadta Pesten).

A hegedűverseny 3. tételének főtémája régi verbunkos táncaink ritmikáját követi, feszes tánclépéssel „megsarkantúzva” a 3. ütem 4. nyolcadát, amihez a vonósok mozgalmassá teszi a triolais és ritmikus nyolcadai adnak eleven lüktetést. A hangulatos, kettszögletesekben megszólaltatott főtéma 6.

Brahms 8. magyar táncának részlete. A balkéz szólamában megjelölt, „hősi” ‘fá mi re dó ti ,lá ,szi verbunkos hangsorra épülő dallam, a jelzett sorrendben játszva Kossuth-nótánk „Éljen a magyar szabadság...” kezdetű refrénjét adja ki. A Brahms hegedűverseny 3. tételének főtémája a Kossuth-nóta nyomán keletkezett.

ütemének (alsó físzszel) és 1-2. ütemének hangjai – megfelelő sorrendbe állítva – a 16 és fél éves Brahms által, 1849 őszén, a hamburgi matrózkocsmákban, a behajózásra váró, menekült magyar honvédtisztektől (köztük Reményi Edétől) bizonyára sokat hallott, illetve nekik játszott Kossuth-nóta „Kossuth Lajos azt üzenté, elfogyott a regimentje” sorait,

Bihari-verbunkos részlete (Hunyady J. Keresztély jelentette meg 1824-ben, Bécsben). Jellegzetes, táncos nyomatok figyelhetők meg az 1. ütem negyedik, és az 5. ütem 2. és 4. nyolcadán.

Beethoven István király-nyitányában (1811) (354–361. ütem) a hegedűk önfelelt, fürge triolákban, szélesen ívelő, ujjongó dallamához a mélyvonós hangszerek verbunkos „tánclépése” (sarkantúzpengése?) kölcsönöz férfias erőt, feszességet a 2. és 4. negyedre (négyes lüktetésből kiindulva).

Az István király-nyitánnyal egyidőben komponált VII. szimfónia (4. tétel, főtéma) 2. és 4. negyedére eső, magyaros hangsúlyok.

4–8. ütemei pedig a „Ha még egyszer azt üzeni, mindnyájunknak el kell menni, éljen a magyar szabadság, éljen a haza” szöveggel énekelt dallamát rejtik.

Íme tehát, egy ifjúkori emlékeket őrző, majd évtizedek múltán tüzes magyar tánc-cá alakított zenei élmény Brahms életéből: 1849. októberében–novemberében, menekült magyar honvédtisztek Hamburg-Altona kikötőjében a Kossuth nótát éneklék...

*

Joachim a zeneszerző

Az Österreichische Nationalbibliothek útján (1,386.572-B Musik-S.) sikerült hozzájutnunk Gary L. Maas 1973-ban, „The Instrumental Music of Joseph Joachim” címmel készített doktori disszertációjához, amit a Michiganben működő University Microfilms International Dissertation Information Service adott ki. A kitűnő, alapos munka szerzője többek között, a függelék-részben közli az általa összeállított, Joachim összes szerzeményeit tartalmazó műjegyzéket (279–303. l.), illetve a kezdetektől kíséri figyelemmel Joachim zeneszerzői tevékenységét (22–45. l.).

A fentiek alapján most igyekszünk némi áttekintést adni Joachimról, a komponistáról is. Ugyancsak fontosnak tartottuk a teljes műjegyzék legalább tömörített formában való közlését, amit kiegészítettünk a jelentősebb budapesti zenei könyvtárakban fellelhető Joachim-művek listájával. Munkánkat az a cél vezérelte, hogy a 2007. aug.

15-i, 100 éves évfordulóhoz közeledve, minél több Joachim-művet tartalmazó CD-felvétel jelenhessen meg, magyar előadó-művészek tolmácsolásában.

*

Joachim Lipschébe kerülését követően, Moritz Hauptmann irányítása alatt kezd zeneszerzéssel foglalkozni, és fő támogatója, Mendelssohn is érdeklődéssel figyeli első próbálkozásait. Korai szerzeményei nagyrészt elvesztek.

Amikor 1849-ben elutazik Lipschéből, már olyan művészek barátságával büszkélkedhet, mint Spohr, Mendelssohn, Moscheles, Berlioz, Liszt és Schumann.

1848. július 2-án így ír bátyjának: „Ami szerzeményeim kiadását illeti, kedves bátyám, ragaszkodnom kell hozzá, hogy ezt elutasítsam. Számomra elvi kérdés, hogy addig ne jelenjen meg semmi, amíg bizonyos mértékig nem vagyok elégedett vele. Nem szabad a világ elé tárni semmi olyant, amire rá lehet mondani, hogy jobban is megcsinálhattam volna. Ha mindenki így vélekedne, a világot sok szeméttől lehetne megkímélni. Hidd el, mindenki saját maga képes a legjobban megítélni szerzeményét; tapasztalatból tudom, hogy ez így van... Ennek ellenére remélem, hamarosan eleget tudok tenni kívánságodnak, hiszen egyre nagyobb örömet okoz számomra a zeneszerzés.”

1850 elején Weimarba kerül, a nagyherceg zenekarának koncertmestereként. Hároméves ittartózkodása alatt közeli kapcsolatba kerül Liszttel, Raffal, Bernhard Cossmannal, Hermann Grimmel és Hans von Bülow-val.

1850 szeptemberének végén ezt írja bátyjának:

„Barátom és támogatóm, Liszt befolyása révén a nagyherceg zeneigazgatói állást hozott létre számomra, itt Weimarban, ami jelenleg anyagi szempontból nem jobb lipcsei állásomnál, viszont egyrészt sokkal tiszteletreméltóbb pozícióml lesz, másrészt rendkívül kevés feladattal jár (talán csak azzal, hogy hetente egyszer kell játszanom Liszt vezényletével az operában), harmadrészt azzal a lehetőséggel jár, hogy évente öt hónapra elutazhatok (a jövő évben márciustól augusztus végéig), stb. De legfőképpen az ottani élet vonz Weimarba, hogy együttműködhetek Liszttel, akit minden találkozás után egyre jobban kedvelek, és biztosra veszem, hogy igaz barátságot táplál irántam, és nem tanácsolta volna az állás elfoglalását, ha nem gondolta volna úgy, hogy ez a javamat szolgálja.”

Bár Joachim nem tudja elfogadni Lisztnek az „új zenei irányzat”-ról vallott elképzeléseit, emberileg, valamint karmesterként és zongoristaként nagyra becsüli, és zenéjének Joachimra gyakorolt hatása annak Hannoverbe költözése után, még évekig érződik.

Weimari időszakában írja a „Drei Stücke” (Op. 2) sorozatból a „Fantasiestück”-öt és a „Frühlingsfantasie”-t, valamint a Lisztnek ajánlott „Konzert in einem Satz” (Op. 3) című, g-moll hegedűversenyt.

1853 elején Hannoverbe költözik, hogy elfoglalja az egykori bécsi iskolatársa, Georg Hellmesberger halála miatt megüresedett koncertmesterei posztot. 1853 november másodikától (lásd Liszt Joachimhoz írott levelét) már tegező viszonyban áll Liszttel.

Hannoveri korszaka igen termékeny. Folytatja a már megkezdett „Ouverture zu Hamlet” (Op. 4) c. művét, amelyről 1853. márc. 21-én ezt írja Lisztnek:

„Elsősorban az amiatt érzett első örömben küldöm el Önnek Hamlet-nyitányomat, hogy most már teljes példányom van belőle. Teszem ezt abban a reményben, hogy a mű alapján világosan láthatja azt, amiben – bízom benne – sohasem kételkedett, hogy szüntelenül Ön járt az eszemben, drága Mesterem... A nyitány-téma, amit Weimarban kezdtem el írni, visszatért hozzám. De lejegyzése nem segített rajtam. Javítottam, újra átdolgoztam az egészet... Igen, biztos vagyok benne figyelmes Mesterem – amilyen Ön mindig is volt –, hogy átnézi a partitúrát, és tanácsot ad, mintha csak mellette ülnék némán, ahogy szoktam, mohón szívva magamba zenei bölcsessége minden szavát.”

1853 áprilisának közepén Liszt így válaszol: »Lenni, vagy nem lenni; ez itt a kérdés...« Ön félreérthetetlen igenléssel döntötte el a kérdést, egy komoly, szép, nagyszerűen fogant és széleskörűen kiaknázott művel, ami kategorikusan bizonyítja a létezés igazságát.

A Hamlethez írt nyitánya partitúrájának gondos áttanulmányozását követően, nem tévovázok kinyilvánítani őszinte gratulációt, csakúgy az egyéni ötletek jellegét és egységet alkotó értékét illetően, mint azok nemes és erőteljes tálalása tekintetében... Az ajánlásért igen szívélyes köszönetet kell mondanom, amely zenekarunk számára nagy örömet okoz majd, és amiért igen hálás vagyok Önnek.”

Lisztnek Joachim műveiről alkotott véleménye tükröződik az alábbi, 1854-ben, Wagnerhez írott levél alábbi részletéből:

„Joachim, mint komponista jelentős lépést tesz előre; és ha még így halad tovább néhány évig, valami rendkívüli dolgot fog létrehozni.” (Wagner–Liszt levelezés)

Liszt később valósággal áradozva ír Joachim „Hebräische Melodien” (Op. 9) című szerzeményéről:

„Brácsadarabjaid csodálatosak; megnyugtatnak és felüdítenek engem. Bárcsak én írtam volna őket; de még jobban örülök, hogy a te szerzeményeid.”

A baráti levelezés hirtelen megszakad, amikor Joachim 1857. augusztus 27-én így ír Lisztnek:

„...Ezért nem fogom tovább titkolni, amit a te erős lelkednek joga van megkövetelni – igen, amire te igényt tartasz. Én meglehetősen érzéketlen vagyok zenéd iránt; az ellentmond mindannak, ami nagy mestereink műveiben található, amelyekből elmém kora ifjúságom óta táplálkozott. Ha lehetséges volna elképzelni, hogy valaha is meg lennék attól fosztva, vagy le kellene mondanom arról, amit szeretek és csodálok műveikben – amit én muzsikának érzek – a Te hangjaid még csak részben sem tudnák kitölteni a szörnyű és nyomasztó űrt. Hogyan tudnék barátkozni azokkal, akik – a te zászlód alatt – életük céljául tűzték ki, hogy műveidet ismertté teszik – és most támogatóid legjaváról beszélek – abban a hitben, hogy kortársaik jogait védelmezik a nagy muzsikusok elismert eredményeivel szemben?”

Akkor inkább úgy döntök, hogy egyre jobban elfordulok tőled, igyekezve megvalósítani célomat, és azt teszem, amit jónak értékelek, aminek elérését célnak tartom – legyen bármilyen csekély is – saját felelősségem szerint.

Nem lehetek segítőtársad, és a továbbiakban nem tüntethetem fel úgy, mintha azt az ügyet szolgáltnám, amit Te és követőid támogattok. Emiatt nem tudom elfogadni kedves meghívásodat, hogy vegyek részt a Karl August (megj.: Weimar nagyhercege) tiszteletére rendezett ünnepségeken. Túláságosan tisztelem szilárd jellemedet ahhoz, hogy képmutatóként érkezzek, és nem tudok pusztán kuriózumként megjelenni; és túláságosan is szent számomra a herceg emléke, aki ott élt, ahol Goethe és Schiller, és velük kívánt egyesülni a halálban.

Bocsáss meg, ha akár csak egy pillanatra is beárnyékoltam a fesztivál előkészületeit – ennek így kellett lennie. Csodálatot keltő buzgalmad, és számos rajongód hamarosan enyhíti majd az elvesztésem okozta fájdalmat, de, habár ezt a levelet kaptad tőlem, egy dolgot higgy el velem kapcsolat-

ban: mindazért, ami voltál nekem, a jóindulat elismerő melegségéért, amivel oly szívesen fogadtál engem Weimarban, mindazért, amit a te isteni adományodból igyekeztem megtanulni, sohasem szűnök meg – a Te leghálásabb tanítványod lenni, Joachim József” (A. Moser: Joseph Joachim, London, 1901, 168–169. l.)

A fenti levél mintegy két és fél évvel azt megelőzően íródott, hogy 1860 márciusában, a berlini „Echo” c. lapban Brahms, Julius Otto Grimm, Bernhard Scholz és Joachim aláírásával megjelent a híres „Kiáltvány”, amelyben a Brahms köré csoportosult muzsikusok zenéről vallott állásfoglalását tették közzé, és amit Wagner Liszt elleni, „dühödöt lázítás”-nak minősített.

Bár Liszt és Joachim kapcsolata ekkor hosszú időre megszakad, Liszt iránta érzett nagyrabecsülését mutatja, hogy környezetében soha nem tűr el semmilyen, Joachimra vonatkozó, tiszteletlen megjegyzést. A véletlen úgy hozza, hogy 1880 januárjában, Pesten ugyanabban a hotelban szállnak meg. Ekkor Joachim felkeresi Lisztet, és kibékülnek.

Az első hannoveri évek idején két zeneszerző hatása figyelhető meg Joachimnál. Liszt mellett Schumann az, aki közel áll hozzá. 1853. nov. 19-én Joachim így ír Schumannnak:

„Alig vártam, hogy megmutassam Önnek a három darabot (megj.: op. 5), hogy Ön, a nagylelkű ember, aki a leggazdagabb módon ajándékozott meg, kell, hogy kapjon legalább egy kicsit abból a jó gyümölcsből, amiből az Ön gazdagságából részesültem, úgy hogy most próbának veheti alá jószándékomat, ami sajnos az egyetlen dolog, amit Ön elé helyezhetek.”

1855. márc. 20-án Schumann a következőket írja Brahmsnak:

„Jól ismeri Joachim Variációit zongorára és brácsára (megj.: op. 10), kedves Johannesem? Talán hallotta már Klárától és magától Joachimtól? Olyan mű ez, amely a benne rejlő képzelőerő és változatosság miatt sokkal kiválóbb, mint a nyitányok és a „Phantasiestücken” (megj.: helyesen Phantasiestück, op. 2) hegedűre és zongorára. Eddig nem is sejtett titkokat szed ki a brácsából és a zongorából. Mennyire szeretném hallani az első variációt Joachim előadásában – micsoda dallam! És mennyire más a második, ami a brácsa mély húrjain szól. A negyedik olyan, mint egy álom. Az ötödik éppen az ellenkezője – nagyon komoly (végén a kitűnő orgonaponttal). A hatodik figyelemre méltó, basszus-témája mi-

att. A többi szólam ennek a témának az indításához csatlakozik. A kilencediket és a tizediket (cigányos és magyaros jellegükkel) a lehető legmélyebb nemzeti érzés hatja át (megj.: előbbihez maga Joachim írja be a „cigányosan”, utóbbihoz az „Al Ongarese” feliratot), és az utolsó variáció tetőzi be és teszi az egyik legnagyobb mesterművé a darabot.” (Clara Schumann és Brahms levelezése, 1853–1896, I. köt.)

Schumann 1856-ban bekövetkezett halála után Joachim sokat turnézik Clara Schumannal együtt, hogy a családnak a megélhetést biztosítsa. Erről az időszakról vall Clara Schumann 1859-ben, Brahms-hoz írt levele:

„Már említettem Önnek, hogy Joachim nagyon jól van. De borzasztóan elfoglalt, és fájdalommal látom, hogy milyen nehéz az élete egy ilyen művésznek... Ön el sem tudja képzelni, hogyan él. Reggeltől estig próba, koncert, koncert, próba. És így megy napról napra.”

A hannoveri időszakban Brahms Joachim legjobb barátja. Amikor 1853 májusának végén először találkoznak, még Joachim neve ismertebb, mind előadóművészként, mind komponistaként. Joachim kezdettől fogva hisz Brahms tehetségében, és az idő őt igazolja. Brahms ugyanígy meg van győződve Joachim zeneszerzői tehetségéről, de az ő értékítéletét nem igazolja az idő.

1856-ban Brahms a következőket írja Clara Schumannnak:

„Ha Joachim úgy fejlődik, ahogy gondolom és remélem, ha töprengése és szüntelen önbírálata megszűnik annak következtében, hogy mások fogják őt kritizálni, ugyanezek az emberek tíz esztendő múlva jobban lelkesednek majd műveierért, mint én most, vagy bármikor. Joachimban több van, mint ami tőlünk, fiataloktól együttvéve kitelik. Végül majd valaminek ki kell jönnie belőle.”

Joachim 1857-ben így ír egyik levelében:

„Lehetetlenség, hogy hangversenyeket vezényeljek, hegedűt gyakoroljak, és összekapcsoljam a nyugodt, művészi lelkiállapotot az udvari szolgálattal és a hivatalos kapcsolatok bizonytalan viszonyaival. Egyre bizonyosabb, hogy úgy határozok, évente több hónapos hangversenyturnéra megyek, hogy pénzt keressék, hogy meg tudjak élni egy nagyvárosban, az év hátralévő részében.”

A „Magyar hegedűverseny” keletkezésekor írja Joachim az alábbi sorokat Johanna nevű testvérének (nemes Hunyad-

vári Arányi Lajosné) Hannoverből, 1858. november 27-én:

„Szeretett nővérem

Szívából jövő köszönet kedves, figyelemzetető leveledért. Sajnos, én sem vagyok veletek, így gondolataim még gyakrabban járnak nálatok – éppen ezért komponálok valami magyart, amit remélhetőleg Te is hamarosan hallasz valamikor...”

Az Op. 11-es versenymű 1858–59-ben keletkezett, majd 1860-ban Joachim átdolgozta azt.

1859. november 24-én Brahms így ír Joachimnak a versenyműről (J. Brahms im Briefwechsel mit J. Joachim, A. Moser, Berlin, 1908, I. köt. 246-247. l.): „...Talán vasárnapra is itt maradhatok és akkor hát remélhetőleg meghallgathatom versenyművedet?”

Rendkívül tetszik nekem, különösen az első két tétel. Az utolsóból egészében véve kevesebbet fogtam fel... Az első tétel csodaszép. A dúr melódia remek...”

1865-ben felmondja hannoveri operai állását, hosszabb turnéra utazik, majd amikor György király kívánságára visszatér, a porosz csapatok elfoglalják a várost, és a király száműzetésbe vonul.

Ekkor Joachim úgy dönt, hogy Berlinbe költözik. Érdekes, hogy nem Londont választja, ahol pedig korábban nagy sikereket arat, kedveli a várost és az embereket. Elhatározásának indítékaira világít rá az 1860-as évek elején, barátjához, Lallemanthoz, Londonból írt levele:

„Nos, igazán nem kell attól tartanod, hogy túlságosan angollá válok, bár jobban szeretek itt lenni, mint Hannoverben, egyetlen napra sem feledkezem meg a német szellemről és érzületről! London most eléggé elhagyatott társasági szempontból, de ez egyszer jót tesz nekem az, hogy egy nagyvárosban lehetek anélkül, hogy érzésem a nyilvánosság által támasztott igényeket.” (A. Moser: Joseph Joachim, 213. l.)

Joachim művei:

J. 1. – Andantino und Allegro scherzoso (Op. 1) hegedűre és zenekarra.

A Böhm Józsefnek ajánlott mű 1848-ban készült el és Friedrich Kistner adta ki Lipszében, 1849-ben. Kiadási szám 1650 (zenekarral) és 1651 (zongorával). A kézirat a hamburgi Staats- und Universitätsbibliothek-ben található (Joachim-hagyaték 2113 13). A hegedű-zongora változat jelzete a budapesti Zeneakadémia kottatárában 12442.

J. 2. – *Drei Stücke* („Romanze”, „Fantasiestück” és „Frühlingsfantasie”) (Op. 2) hegedűre és zongorára.

A Moritz Hauptmann-nak ajánlott sorozat 1848–52 között készült és a Breitkopf u. Härtel kiadó jelentette meg 1852-ben. Kiadási száma 8512. A kotta a Library of Congress-ben (USA) M 221 Joachim jelzettel található. A „Romanze” kézírata hegedűre és zenekarra a Staatsbibliothek der Stiftung Preussischer Kulturbesitz-ben (Mus. ms. 11192) van. (A „Romanze” Breitkopféknál csellóra és zongorára is megjelent.) Jelzete a budapesti Zeneakadémia kottatárában: 29698 és 2966. A „Romanze” c. darab jelzete 16877, Z 30RGY és Z 112.450.

J. 3. – *Konzert in einem Satz* (g-moll) (Op.3)

Joachim első hegedűversenye 1852–53 között keletkezett, a Breitkopf u. Härtel adta ki 1854-ben (száma 8941). Ajánlása Lisztnek szól. Zongorakísérettel is kiadták (ennek száma 3713). Az utóbbi változat a Library of Congress-ben M 1013. J7 op. 3 jelzettel, a Zeneakadémián 8248 és 2967 RGY jelzettel található.

J. 4. – *Ouvertüre zu Hamlet* (Op. 4)

zenekarra, a weimari Kapelle számára ajánlva.

1852–53 között készült, és Breitkopf u. Härtel jelentette meg 1854-ben (csak a szölamokat, kiadási száma 8954). A partitúra kézírata a Gesellschaft der Musikfreunde könyvtárában található, Bécsben (XII 33266). Joachim leveleiben (lásd 66. l.) említés történik egy Brahms által készített zongora-változatról is. A partitúra jelzete a Library of Congress-ben M 1004. J62 H3. Zenekari anyaga a Magyar Rádió kottatárában és a Zeneakadémia kottatárában (8863 A.R.) található.

J. 5. – *Drei Stücke*

(„Lindenrauschen”, „Abendglocken” és „Ballade”) (Op. 5)

hegedűre és zongorára, az ajánlás Gisela von Arnimnak szól. A mű 1853-ban keletkezett, és 1854-ben jelent meg a Breitkopf u. Härtel-nél (száma 8723). Az első lejegyzés kézírata a hamburgi Staats- und Universitätsbibliothek-ben (Joachim-hagyaték 2115 31, 2115 25, és 2115 26) található. Jelzete az Országos Széchényi Könyvtár zeneműtárában Z 44438, a Zeneakadémia könyvtárában 2968.

J. 6 – *Ouvertüre zu Hermann Grimms „Demetrius”* (Op. 6) zenekarra, ajánlás nélkül.

1853 végén kezdte írni, és 1854-ben fe-

jezte be. Zenekari változatban nem adták ki, csak Waldemar Bargiel zongora-négykezeseként és Brahms két zongorára készített átiratában. Az előbbi 1854-ben, utóbbi 1856-ban jelent meg. A zenekari partitúra kézzel írt, szép példánya a Staatsbibliothek der Stiftung Preussischer Kulturbesitz-ben (Mus. ms. 11190), található. A Joachim által készített kéziratot a bécsi Gesellschaft der Musikfreunde (XII 39687) könyvtára őrzi. A két zongorás, Brahms-kézirat a hamburgi Staats- und Universitätsbibliothek-ben (Joachim hagyaték 2114 22) található.

J. 7 – *Ouvertüre zu Shakespeares*

***Heinrich IV.* (Op. 7)** zenekarra, ajánlás nélkül.

1853–54-ben készült, de a partitúra kézírata nem fellelhető. Brahms négykezes zongoraátírata 1902-ben jelent meg Simrocknál. A Brahms-kézirat Bécsben, a Gesellschaft der Musikfreunde könyvtárában van (XII 39 690).

J. 8 – *Ouvertüre zu einem Lustspiel*

***von Gozzi* (Op. 8)** zenekarra, az ajánlás

Fritz Steinbach német karmesternek szól. 1854 őszén készült, miután Joachim elolvasta Carlo Gozzi két darabját („König Hirsch” és „Die Frau eine Schlange”). Joachim 1856-ban átdolgozta a nyitányt, de a partitúra csak 1902-ben jelent meg Simrocknál, aki egy zongora-négykezes változatot is kiadott. A partitúra első kézírata Bécsben, a Gesellschaft der Musikfreunde könyvtárában van (XII 29 857), a nyomdai kézirat pedig a hamburgi Staats- und Universitätsbibliothek-ben (Joachim-hagyaték 2111 7) található. A partitúra kottájának jelzete a Library of Congressben M 1004. J62 G5.

J. 9 – *Hebräische Melodien nach*

***Eindrücken der Byronschen Gesänge* (Op. 9)**

brácsára és zongorára, ajánlás nélkül. 1854-ben komponálta, majd dolgozta át, és ebben az évben jelent meg a Breitkopf u. Härtel kiadónál (száma 9147), Auguernél (száma 343), és Párizsban Costallat-nál. A Library of Congress példányának jelzete M 226 . J69 op. 9. Breitkopfék csellóra és zongorára is kiadták (Philipp Roth). A mű Byron-költemények nyomán keletkezett. Jelzete az OSZK zeneműtárában Z 62913, a Zeneakadémia könyvtárában 15821, Z 113.578, Z 104.700 és Z 112.449/II.

J. 10 – *Variationen über ein eigenes Thema* (E-dúr) (Op. 10)

brácsára és zongorára, az ajánlás Hermann Grimm-nek szól.

1854-ben készült, és 1855-ben adta ki a Breitkopf u. Härtel cég (száma 9151), és Costallat, Párizsban. Kézírtos másolata Hamburgban található (Joachim-hagyaték 2115 36). Breitkopfék reprintje 1967-ben jelent meg, és a Newberry Library-ben (#8A 2172) található. Jelzete az OSZK zeneműtárában Z 62.912 és Z 36410, a Zeneakadémia kottatárában 8249, 15.828, Z 113.589 és Z 104.682.

J. 11 – *Konzert in ungarischer Weise* (Op. 11)

Joachim második, nyomtatásban megjelent versenyműve hegedűre és zenekarra 1858–59-ben keletkezett, és 1860-ban újra átdolgozta azt. Joachim szerette volna Brahmsnak dedikálni, de végül – úgy tűnik – ajánlás nélkül maradt. Brahms 1860 dec. 13-án így írt Joachimnak (J. Brahms im Briefwechsel mit J. Joachim, I. köt. 289–290. l.): „...Karácsonyra bizonyára megkapom versenyművedet, az ajánlással vagy anélkül, teszem fel gyakran a kérdést magamnak, és várom a meglepetést...” (A kiadvány 290. lapján A. Moser lábjegyzetben közli: „Joachim a »Magyar hegedűverseny«-t Brahmsnak ajánlotta.”) Csak 1878-ban adta ki a Breitkopf u. Härtel kiadó (a partitúra kiadási száma 14901, a zongorakíséretes változaté pedig 10147). Ebben az évben Costallat (Párizs) is megjelentette. Egy kézírtos partitúra (csak a 3. tétel való Joachim kezétől) található a Gesellschaft der Musikfreunde (Bécs) könyvtárában. A nyomtatott partitúra jelzete a Library of Congressben M 1013 . J7 op. 11. A zongorakíséretes változat jelzete a Newberry Library-ben VM 1013 J 62cDm. Partitúrája és zenekari anyaga az OSZK Zeneműtárában Z 47.330 jelzettel, a Zeneakadémia könyvtárában 8864 A.R. jelzettel található. Zongorakíséretes kiadásának jelzete az OSZK zeneműtárában Z 62.913 és Z 38.558, a Zeneakadémia könyvtárában 2969 RGY, 1791 és 7060, a Szabó E. könyvtárban (zenei gyűjtemény) 32.335.

J. 12 – *Notturmo* (Op. 12) hegedűre és kamarazenekarra, az ajánlás Gabriele von Wenheimnek szól.

Valószínűleg 1858-ban keletkezett és a Simrock cég adta ki 1874-ben (a partitúra és a zongorakíséretes változat kiadási száma 7524). Kézírata a hamburgi Staats- und Universitätsbibliothek-ben (Joachim-hagyaték 2113 18) van. A nyomtatott partitúra és szölamanyag megtalálható: Edwin A. Fleisher Musik Collection (#554v), USA, a zongorakíséretes változat jelzete a Library of Congressben M 1012. J62 op. 12.

J. 13 – Elegische Ouvertüre (Op. 13)

zenekarra, az ajánlás Heinrich von Kleist (1777–1811) német költő emlékének szól.

1856-ban komponálta és 1877-ben dolgozta át. Simrocknál jelent meg 1878-ban (száma 8019 és 8020), aki négykezes változatban is kiadta. 1856-ban készült kézírata a hamburgi Staats- und Universitätsbibliothek-ben (Joachim-hagyaték 2111 1) található. Zenekari anyaga a Magyar Rádió kottatárában megtalálható.

J. 14 – Szene der Marfa nach Schillers „Demetrius” (Op. 14)

mezzo-szopránra és zenekarra, 1878-ban jelent meg Simrocknál.

A New York Public Library-ben a „Dramatic Concert Arias” című gyűjteményben található Joachim „Scene from Schiller’s „Demetrius” c. műve, G. Schirmer kiadásában (lemezsám 25360), 1915-ből. Partitúrája az OSZK zene-műtárában Mus.pr. 12.701 jelzettel található.

*

**Opus-szám nélküli művek
a Joachim-műjegyzék szerint
(Gary L. Maas)**

J. 15 – Allegretto, zongorára.

Az MGG szerint 1844-ben keletkezett és az „Album for Macfarren”-ben található.

J. 16 – Lieder

A kézirat valószínűleg elveszett, a mű 1844-ben készült Moritz Hauptmann iránnyításával (lásd Joachim Briefe I.k. 3. 1.).

J. 17 – Konzert, hegedűre és zenekarra (1844)

Lásd: Joachim Briefe I. k. 3. 1. Kézirata valószínűleg elveszett.

J. 18 – Das Heidenröslein

Dal szopránra és zongorára, Goethe azonos című költeménye nyomán. 1846-ban jelent meg az Ungar kiadónál, Pesten. Jelzete az MTA Zenetudományi Intézetében J 603 721.

J. 19 – Bergslust

Dal szopránra és zongorára (1847), a hamburgi Staats- und Universitätsbibliothek-ben (Joachim-hagyaték 212 42).

J. 20 – Mit einem gemalten Band

1847-ben keletkezett dal, Goethe költeménye nyomán. Az MGG szerint az „Album for Macfarren”-ben található.

J. 21 – Zongora-hegedű szonáták (3)

Feltehetőleg elvesztek. Lásd: Joachim Briefe I. k. 7-8.1. (1847-ből).

J. 22 – Adagio und Rondo

Hegedűre és zenekarra (1846), lásd: Joachim Briefe I. k. 7–8. 1.

J. 23 – Tétélek vonósnégyesre

1847-ben komponálta, egy Joachim-levélben történik rá utalás (Joachim Briefe I. k. 8. 1.)

J. 24 – Romanze (C-dúr), hegedűre

és zongorára (valószínűleg 1850). C. F. Kahnt adta ki (Lipcse), kiadási száma 190/3113.

J. 25 – Ich hab’ im Traum geweinet

Dal Heine költeménye nyomán, valószínűleg 1852-ből, lásd: Bülow Briefe I. k. 439. I. G. H. Wigand adta ki „Albumblatt, acht Lieder mit Klavier” című dalgyűjteményében (Kassel és Göttingen, 1854).

J. 26 – Frühling

1852-ben írta szopránra és zongorára A „Musikmappe” folyóiratban (I. köt. 30. folytatás, 1904–1905) jelent meg.

J. 27 – Dem stillen Hause blick’ ich zu

1852-ben készült szopránra és zongorára.

J. 28 – Lieder

1853-ban készült, két rövid dal Gisela von Arnim részére (lásd Joachim Briefe I. k. 48. 1.).

J. 29 – Andante

1854-ben készült Berlinben, zongorára. (A kézirat másolatát lásd: Joachim Briefe, I. köt. 200–201. 1. között).

J. 30 – Rhapsodie hongroise

Liszt és Joachim közös szerzeménye hegedűre és zongorára. J. Schubert adta ki 1854 körül.

J. 31 – Ballet Musik

Úgy tűnik, 1856-ban készült Gisela von Arnim részére (Joachim Briefe I. k. 351–353 l.)

J. 32 – Das Herz der Lais

Levélben történik rá utalás: Joachim Briefe, I. k. 303, 308. 1.

J. 33 – Quartett (c-moll). Egy tételes mű

vonósnégyesre, 1858-ban készült.

Joachim által készített kézirata a Hamburgi Staats- und Universitätsbibliothek-ben (Joachim-hagyaték 2112 12) található.

J. 34 – Melodrama zu einer**Schiller-Gedenkfeier**

Feltehetően Schiller születésének 100. évfordulójára, 1859-ben készült, zenekarra.

A Joachim által készített partitúrát a hamburgi Staats- und Universitätsbibliothek-ben (Joachim-hagyaték 2111 4) őrzik.

J. 35 – Phantasie über irländische Melodien

Otto Goldschmidt és Joachim szerzeménye, eredetileg hegedűre és zenekarra

szánták, de valószínűleg csak zongorakíséretes változata készült el. (Joachim Briefe 2. k. 61. l.). 1859-ben keletkezett, Joachim és Goldschmidt írórszági turnéja idején.

J. 36 – Konzert (G-dúr)

Joachim harmadik, nyomtatásban megjelent hegedűversenye 1862–1864 között készült, az ajánlás Gisela Grimm (von Arnim)-nak szól. Amerikában a partitúra és a zenekari szólások az Edwin A. Fleisher Music Collection-ben (#606v) található. A Library of Congress-ben lévő partitúra száma: M 1012. J622. A zongorakíséretes kiadvány jelzete a Szabó E. könyvtárban (zenei gyűjtemény) Zq 19656. Az OSZK zene-műtárában, Z 50398 jelzettel található példány hegedűszólama hiányzik.

J. 37 – Märsche (C-dúr és D-dúr)

zenekarra, Robert von Keudellnek ajánlva.

Simrock 1871-ben adta ki (száma 7132). A C-dúr darab kézírata Hamburgban, a Joachim-hagyatékban (2111 2), a D-dúr kézírata a Musikbibliothek der Stadt Leipzig-ben található. A nyomtatott partitúra jelzete a Library of Congress-ben: M 1046 . J622.

J. 38 – Induló rézfúvósokra (D-dúr)

A rézfúvósokra és timpanira írott mű 1873-ban készülhetett (Joachim Briefe 3. k. 101. l.). A cím nélkül álló kézirat a hamburgi Staats- und Universitätsbibliothek-ben (Joachim-hagyaték 2111 3) van.

J. 39 – Variationen (e-moll)

1879-ben készült hegedűre és zenekarra, és a Bote und Bock kiadónál jelent meg, Berlinben. Kéziratát egykor a Parke-Bernet Galleries őrizte New Yorkban, majd ugyanitt Walter Schatzki könyvritkaságkereskedőhöz került. Jelenlegi helye ismeretlen. Partitúrája zenekari szólásokkal: Edwin A. Fleisher Music Collection (#584v). A Library of Congress-ben lévő partitúra jelzete: M 1012 . J 624. Partitúrája és zenekari anyaga a Zeneakadémia könyvtárában 6929 A. R. jelzettel található.

J. 40 – Ouvertüre zum Geburtstag des Kaisers

II. Vilmos császár születésnapjára készült, 1896-ban, zenekarra. Kéziratát a hamburgi Staats- und Universitätsbibliothek (Joachim-hagyaték 2111 8) őrzi.

J 41 – Die Rose die Taube

Egy levélből tudjuk, hogy ez a dal Gisela von Arnim részére készült (Joachim

Briefe 3. k. 483. l.). A kézirat lelőhelye ismeretlen.

J. 42 – Sahein Knab

A dalt Gisela von Arnim számára komponálta (Joachim Briefe 3. k. 483. l.), a kézirat lelőhelye ismeretlen.

J. 43 – Versuch eines Tanzes

zongorára, az ajánlás Gisela von Arnimnak szól. A kézirat a hamburgi Staats- und Universitätsbibliothek-ben található (Joachim-hagyaték 2114 24).

J. 44 – Fuga

Vonósnégyesre, kézírata Hamburgban (Joachim-hagyaték 2112 10) van.

J. 45 – Frühlingslied

Rövid darab zongorára, kéziratát a hamburgi Staats- und Universitätsbibliothek őrzi (Joachim-hagyaték 2114 23).

J. 46 – Feierlicher Marsch

Feltehetően hegedűre és zongorára készült, bár ezt a kézirat nem jelzi, amely Hamburgban található (Joachim-hagyaték 2115 32).

J. 47 – Gebet

Két hegedűre és zongorára, valószínűleg két tanítvány számára íródott. Kézírata (amely nem Joachim kezétől való) Hamburgban található (Joachim-hagyaték 2115 30).

J. 48 – Wallfahrt

Két hegedűre és zongorára, kézírata Hamburgban van (Joachim-hagyaték 2115 37).

J. 49 – Wiegenlied

Rövid darab hegedűre és zongorára, kéziratát Hamburgban őrzik (Joachim-hagyaték 2115 38).

J. 50 – Gelübte, szopránra és zongorára.

Kézírata – amely eredetinek tűnik – Hamburgban található (Joachim-hagyaték 212 44).

J. 51 – Rain, Rain, and Sun

Az MGG (Die Musik in Geschichte und Gegenwart) szerint énekhangra és zongorára íródott egy Tennyson költemény nyomán, és az „Album for Tennyson”-ban található.

J. 52 – Jeder nennet froh die Seine

Énekhangra és zongorára, az MGG tesz róla említést Joachim-ismertetőjében.

J. 53 – Phantasie über ungarische Motive

Hegedűre és zenekarra, az MGG tesz róla említést, lelőhelye ismeretlen.

J. 54 – Phantasie über ir

(landisches) *Vld* (Volkslied?)

Hegedűre és zongorára, az MGG tesz róla említést.

J. 55 – Gelegenheitsmusiken

zenekarra íródott, az MGG említi.

A további művek töredékes állapotban maradtak fenn

J. 56 – Nature

Nyolc oldalnyi, töredékes mű zenekarra Hamburgban (Joachim-hagyaték 2111 5).

J. 57 – Orchesterstück

Két oldalnyi töredék zenekarra Hamburgban (Joachim-hagyaték 2111 6).

J. 58 – Zongoratrió,

cím nélküli, két oldalnyi töredék zongorára, hegedűre és brácsára Hamburgban (Joachim-hagyaték 2112 9).

J. 59 – Fughetta

Egy oldalas töredék vonóstrióra Hamburgban (Joachim-hagyaték 2112 11).

J. 60 – Violin-Konzert (D-dúr)

Nyolc oldalas töredék hegedűre és zenekarra Hamburgban (Joachim-hagyaték 2113 20).

J. 61 – Violin-Konzert (D-dúr)

Harmincoldalás töredék hegedűre és zenekarra Hamburgban (Joachim-hagyaték 2113 21).

J. 62 – Erkennen

Két oldalas töredék hegedűre és zongorára Hamburgban (Joachim-hagyaték 2115 27).

J. 63 – Paganini-Variationen

Tizenkét oldalas vázlat zongorára Hamburgban (Joachim-hagyaték 2115 33).

J. 64 – Adagio

Négyoldalás vázlat zongorára és egy másik, nem azonosítható hangszerre. Kézírata Hamburgban van (Joachim-hagyaték 2116 39).

J. 65 – Figaro

Két oldalnyi töredék bariton-szólóra. Hamburgban őrzik (Joachim-hagyaték 212 43).

J. 66 – Ach, wär mein Kind

Négyoldalás töredék énekhangra és zongorára a hamburgi Joachim-hagyatékban (212 45).

J. 67 – Wie sich Blüth

Két oldal töredék énekszólóra a hamburgi Joachim-hagyatékban (212 46).

J. 68 – Nichts labt mich mehr als Wein

J. 69 – Caro bell' idol mio (Hamburg, Joachim-hagyaték 21247).

J. 70 – Töne, liederreicher Frühling

Kétoldalás töredék négy énekhangra a hamburgi Joachim-hagyatékban (2116 39).

J. 71 – Andante

Kétoldalás vázlat-töredék két hegedűre a hamburgi Joachim-hagyatékban (214 66).

J. 72 – Miscellaneous

Három különálló lap zongoraszólóra,

1855 március 14-i dátummal a Library of Congress-ben. Két külön lap hegedűre és zenekarra (Joachim-hagyaték, Hamburg, 2113 14), három lap hegedűre és zongorára egy mű közepéről (Joachim-hagyaték 2115 28), négy külön lap hegedűre és zongorára egy másik műből (Joachim-hagyaték 2115 29), és két lap ismét egy hegedűre és zongorára készült műből (Joachim-hagyaték 2115 34), valamennyi a hamburgi Staats- und Universitätsbibliothekben található.

*

Végül feltüntetjük, hol hozzáférhetők Brahms magyar táncai (hegedűre-zongorára) Joachim átiratában:

OSZK zeneműtára: I. füzet (Nr. 1-5) Simrock-kiadás Mus. pr. 6817 jelzettel, és Uminska (lengyel) kiadás Z 32 741 jelzettel, Nr. 1-5-ig.

Zeneakadémia könyvtára: III. füzet (Nr. 11-16), Simrock-kiadás 12443-as jelzettel Szabó Ervin könyvtár zenei gyűjteménye: III. és IV., füzet (Nnr. 11-16 és 17-21), Simrock kiadásában, Zq 3690 jelzettel.

Zenei könyvtárainkban az alábbi hegedűversenyekhez írt Joachim-kadenciák hozzáférhetőek: Viotti: a-moll (Nr. 22.), Mozart D-dúr (K 218) és A-dúr (K 219), Beethoven: D-dúr (két változatban), Brahms: D-dúr.

*

1991-ben, Joachim születésének 160. évfordulóján a németországi Stiftung Niedersachsen alapítvány nemzetközi Joachim-hegedűversenyt szervezett, amit azóta három évenként, októberben rendeznek meg Hannoverben, rangos nemzetközi zsűri előtt. A következő versenyre 2006-ban kerül sor.

2007-ben, halálának 100. évfordulóján a szülőföld is emlékezhetne rá, színvonalas CD-sorozatot közreadva Joachim műveiből, így adva lehetőséget hazai művészeinknek, fiatal tehetségeinknek, hogy tovább öregbítsék a magyar hegedűiskola régi jó hírét. Így valóban méltó emléket állíthatnánk Köpcsény szülöttjének, a pesti Böhm József bécsi tanítványának: Joachim Józsefnek, akinek nagyívű művészi pályája egy szép, koratavaszi napon a pesti Duna-partról, a Nemzeti Kaszinóból indult, s ívelt mind magasabbra, hogy majdan a világ valamennyi hegedűse számára szolgáljon mintául...

Rakos Miklós